

ทำความเข้าใจเรื่องการพัฒนาผ่านข้อถกเถียงทางทฤษฎี

เชษฐา พวงหัตถ์*

puanghutchetta592@gmail.com

บทคัดย่อ

นับตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่สองยุติลง สังคมต่างๆจำนวนมากซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในแอฟริกา เอเชีย และ ลาตินอเมริกา ได้รับเอกราชกลายเป็นรัฐชาติหลังจากเคยตกเป็นอาณานิคมของตะวันตกมาเป็นเวลานาน รัฐยุคหลังอาณานิคม ซึ่งเรียกชื่อรวม ๆ กันว่าโลกที่สามเนื่องมาจากมีลักษณะ “สภาพล้าหลัง” ได้นำไปสู่การก่อตัวขององค์ความรู้ว่าด้วยการพัฒนาขึ้นมาในแวดวงวิชาการของตะวันตก ซึ่งเรียกว่าทฤษฎีการทำให้ทันสมัย ก่อนถึงปลายคริสต์ทศวรรษ 1960 ทฤษฎีนี้เป็นมุมมองกระแสหลักที่ครอบงำทิศทางการพัฒนาของโลกที่สาม หลังจากนั้นก็ได้ถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนักอันเนื่องจากผลในเชิงทำลายล้างของการพัฒนาในโลกที่สาม ทำให้มีการปรับแก้ทฤษฎีขนานใหญ่ การวิพากษ์วิจารณ์ที่โดดเด่นที่สุดก็คือทฤษฎีพึ่งพิงที่เรียกร้องให้ปฏิเสธทฤษฎีการทำให้ทันสมัย ต่อมาได้มีการปรับขยายทฤษฎีพึ่งพิง อันมีผลให้เกิดทฤษฎีระบบโลกขึ้นมา การปรากฏตัวของประเทศที่มีความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจในระดับสูงในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก สามารถอธิบายได้ด้วยทฤษฎีระบบโลก ทฤษฎีการสร้างความทันสมัยและทฤษฎีระบบโลกต่างก็เป็นทฤษฎีที่ครอบงำความรู้ด้านการพัฒนา เนื่องจากทั้งสองทฤษฎีนี้มีความเหมือนกันบางอย่างทั้ง ๆ ที่ในความเป็นจริงนั้นมีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด ทั้งสองทฤษฎีนี้ล้วนมาจากประสบการณ์ของยุโรปและได้ถูกสร้างขึ้นโดยปัญญาชนที่ได้รับการอัดฉีดความคิดทางการเมืองของยุโรป ด้วยเหตุนี้ ทั้งสองทฤษฎีนี้จึงมองจารีตประเพณีและวัฒนธรรมที่ไม่ใช่ตะวันตกว่าไม่มีความสามารถที่จะทำให้เกิดการพัฒนาแบบทุนนิยมได้ ขณะที่ทิศทางของวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการพัฒนามีความสำคัญอย่างมากในสายตาของนักทฤษฎีความทันสมัย แต่อุดมการณ์ของการพัฒนากลับมีความสำคัญมากกว่าสำหรับนักทฤษฎีระบบโลกในฐานะเป็นตัวกำหนดผลลัพธ์ของการพัฒนา อย่างไรก็ตาม ตั้งแต่คริสต์ทศวรรษ 1980 เป็นต้นมา ได้มีการบรรจบกันทางความคิดระหว่างทั้งสองทฤษฎีโดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับบทบาทของรัฐในการพัฒนา ทั้งสองทฤษฎีนี้ได้ปรับเปลี่ยนมุมมองจากการให้ความสำคัญกับปัจจัยทางเศรษฐกิจในฐานะเป็นตัวกำหนดการพัฒนาเป็นการให้ความสำคัญกับการเมืองในการพัฒนาระดับชาติ

คำสำคัญ: การพัฒนา ทฤษฎีการทำให้ทันสมัยอย่างตะวันตก ทฤษฎีพึ่งพิง ทฤษฎีระบบโลก รัฐเข้มแข็ง

*ผู้อำนวยการสำนักวิจัยและพัฒนาและอาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา จ.นครสวรรค์

Understanding of Development via Theoretical Debates

Chetta Puanghut*
puanghutchetta592@gmail.com

Abstract

Following the end of World War II, a large number of societies, mainly in Africa, Asia and Latin America, gained national independence from Western colonialist countries. The emergence of post-colonial states, known as the Third World because of their “backwardness”, led to the formation in the West of the first theory of development called the “modernisation theory (MT)”. Until the end of the 1960s, MT had been a dominant perspective on the development of the Third World. After that the MT was severely criticized because of the destructive impact of the development in the Third World. As a result, MT was being reformulated. The most remarkable criticism came from supporters of the “dependency theory (DT)”, who called for rejection of MT. Later, DT was revised and became the “world system theory (WST)”. The emergence of the HPAEs (high-performing Asian economies) in the Asia Pacific region can be accounted for by WST. Both MT and WST are dominant theories of development. The two theories share some similarities despite their considerable differences. Both schools of thought were derived from European experience and were formulated by intellectuals dominated by the European political ideology. Accordingly, both consider more or less explicitly non-Western traditions and culture as incapable of generating capitalist development. In determining development outcomes, while cultural orientation to development is of crucial importance to modernisation theorists, the ideology of development is far more important to world system theorists. Since the 1980s, however, there has been a convergence between the two theories on the role of the state in development. Both theories have to shed their original economic determinism to address the primacy of politics in national development.

Keywords: Development, Modernisation Theory, Dependency Theory, Worlds System Theory, Strong State

*Director of the Research and Development Office
Chaopraya University, Nakhonsawan Province

บทนำ

หลังสงครามโลกครั้งที่สอง การพัฒนา (Development) ได้กลายเป็นมโนทัศน์ที่มีความสำคัญที่สุดที่ถูกนำมาใช้ในการอธิบายการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองของประเทศต่าง ๆ ในโลกที่สามซึ่งส่วนใหญ่เคยเป็นอาณานิคมของมหาอำนาจชาติตะวันตก อย่างไรก็ตาม ในฐานะเป็นมโนทัศน์เชิงปทัสสถาน (Normative) ซึ่งบ่อยครั้งได้ถูกนำไปเชื่อมโยงกับเรื่องของความก้าวหน้า (Progress) อันเป็นมรดกของความคิดในยุคแห่งแสงสว่าง (The Enlightenment) ในตะวันตก มโนทัศน์การพัฒนาจึงเป็นเวทีของการช่วงชิงความหมายที่ยังตกลงกันไม่ได้ (Contested Concept) ความหมายของการพัฒนาเป็นผลที่เกิดจากความรู้สึกส่วนตัวและสะท้อนให้เห็นการตัดสินในเชิงคุณค่า (Value Judgement) ความเห็นที่ไม่ลงรอยกันเกี่ยวกับความหมายของคำ ๆ นี้มาจากลักษณะที่มีหลายมิติ อันทิงตัน (Huntington, 1987) ได้ชี้ให้เห็นว่า ในฐานะที่เป็นเงื่อนไข การพัฒนาครอบคลุมอย่างน้อยถึง 5 เป้าหมาย ได้แก่ การเติบโตทางเศรษฐกิจ (Economic Growth) ความเท่าเทียมกันทางสังคม (Social Equality) การเมืองที่เป็นประชาธิปไตย (Political Democracy) ความเป็นระเบียบเรียบร้อยและเสถียรภาพ (Stability and Order) และความมีอิสระของชาติ (National Autonomy) อย่างไรก็ตาม ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการ เป้าหมายเหล่านี้ย่อมมีความขัดแย้งกันเองอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ และไม่มีความเห็นพ้องต้องกันที่เป็นสากลในเรื่องของวิถีทางที่ดีที่สุดที่จะบูรณาการเป้าหมายเหล่านี้เข้าด้วยกัน

เหตุผลอีกอันหนึ่งของการที่ยังไม่สามารถมีความเห็นพ้องต้องกันที่เป็นสากลเกี่ยวกับความหมายของการพัฒนานี้คือข้อเท็จจริงที่ว่าพัฒนามีทั้งราคาที่ต้องจ่ายและผลประโยชน์ที่จะได้รับสำหรับกลุ่มคนที่แตกต่างกันในแต่ละสังคม นี่คือนิยามของกูเลต์ (Goulet 1992, p. 470) พูดถึงเมื่อเขานิยามการพัฒนาว่าเป็นเสมือน “ดาบสองคมซึ่งนำผลประโยชน์มาให้ แต่ก็สร้างความสูญเสียและทำให้เกิดความขัดแย้งในเรื่องค่านิยมได้เช่นกัน” ในส่วนของผลประโยชน์ที่ได้รับนั้น กูเลต์ได้แจกแจงรายการการปรับปรุงในเรื่องของความกินดีอยู่ดีทางวัตถุและความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี ซึ่งช่วยปลดปล่อยผู้คนให้พ้นจากความยากลำบากทางกายภาพในการทำงาน รวมถึงการสร้างสถาบันต่าง ๆ ขึ้นมาทำหน้าที่เฉพาะด้าน เสรีภาพในการกำหนดทางเลือกที่เพิ่มมากขึ้น ระดับของชั้นดินธรรมที่สูงขึ้นและการเป็นประชาธิปไตยอย่างน้อยก็ในระดับหนึ่ง ในส่วนของความสูญเสียนั้น กูเลต์ก็ได้แจกแจงรายการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นการทำลายวัฒนธรรมและชุมชน รวมถึงการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวที่เพิ่มสูงขึ้นโดยไม่ใส่ใจกับผลประโยชน์ของชุมชน มีพ้องต้องกันที่พุดถึงหายนะที่เกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อม

ข้อเสนอของทั้งอันทิงตันและของกูเลต์เป็นการให้นิยามการพัฒนาในฐานะการเปลี่ยนแปลงที่มีหลากหลายมิติ (Multidimensional Change) ครอบคลุมแง่มุมทั้งหมดของชีวิตทางสังคม (Social Life) ซึ่งได้แก่ การพัฒนาทางเศรษฐกิจ (Economic Development) ซึ่งทำให้เกิดการเติบโตและการกระจายที่เป็นธรรม การพัฒนาทางสังคม (Social Development) ซึ่งนำไปสู่สวัสดิการทางสังคมโดยเฉพาะในด้านสุขภาวะ การศึกษา การเคหะและการมีงานทำ การพัฒนาทางการเมือง (Political Development) ซึ่งทำให้เกิดระบบการปกครองที่วางพื้นฐานอยู่บนการปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชน เสรีภาพทาง

การเมืองและประชาธิปไตย รวมถึงการพัฒนาทางวัฒนธรรม (Cultural Development) ซึ่งนำไปสู่การเกิดขึ้นของประชาสังคม (Civil Society) ที่มีพลังในฐานะเป็นวิถีทางที่พลเมืองสามารถแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์และการมีกรรมสิทธิ์ร่วมกันได้อย่างเสรี

เห็นได้ชัดว่ารายการของมิติต่าง ๆ ของการพัฒนามีประโยชน์เฉพาะในแง่ของการนำไปใช้ในการวิเคราะห์ ทว่าโดยตัวของมันเองนั้นกลับไม่ได้เปิดเผยให้เห็นทั้งในเรื่องของความขัดแย้งในเรื่องของคุณค่า และในเรื่องของราคาที่ต้องจ่ายให้กับการพัฒนา ซึ่งเราสามารถจะรับรู้ได้ก็ต่อเมื่อเราได้วิเคราะห์ประสบการณ์ของการพัฒนาที่เกิดขึ้นจริงในประเทศต่าง ๆ แล้วเท่านั้น

นับตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่สองยุติลง สังคมต่าง ๆ จำนวนมากซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในแอฟริกา เอเชีย และลาตินอเมริกา ได้รับเอกราชกลายเป็นรัฐชาติหลังจากเคยตกเป็นอาณานิคมของตะวันตกมาเป็นเวลานาน การปรากฏตัวของรัฐที่เพิ่งเป็นอิสระหรือรัฐยุคหลังอาณานิคม (Post-colonial States) ซึ่งต่อมาถูกเรียกชื่อรวม ๆ กันว่าโลกที่สาม (The Third World) เนื่องมาจากมีลักษณะร่วมกันคือ ‘สภาพล้าหลัง’ (Backwardness) ได้นำไปสู่การก่อตัวขององค์ความรู้ว่าด้วยการพัฒนาขึ้นมาในแวดวงวิชาการของตะวันตก ซึ่งมีชื่อเรียกว่าทฤษฎีการทำให้ทันสมัยอย่างตะวันตก (Modernisation Theory) ก่อนถึงปลายคริสต์ทศวรรษ 1960 ทฤษฎีการทำให้ทันสมัยเป็นมุมมองกระแสหลักที่ครอบงำทิศทางการพัฒนาของโลกที่สาม หลังจากนั้นก็ได้ถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนักอันเนื่องจากผลในเชิงทำลายล้างของการพัฒนาในโลกที่สาม ทำให้มีการปรับแก้ทฤษฎีการทำให้ทันสมัยกันขนานใหญ่ และกระแสการวิพากษ์วิจารณ์ที่โดดเด่นมากที่สุดก็คือทฤษฎีพึ่งพิง (Dependency Theory) ที่เรียกร้องให้ปฏิเสธจนถึงขั้นให้ทุบทิ้งทฤษฎีการทำให้ทันสมัย อย่างไรก็ดี เหตุการณ์และการแลกเปลี่ยนทางความรู้ความคิดอย่างขนานใหญ่ก็ได้นำไปสู่การปรับขยาย ทฤษฎีพึ่งพิง อันมีผลทำให้เกิดทฤษฎีระบบโลก (World System Theory) ขึ้นมา การปรากฏตัวของประเทศที่มีความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจในระดับสูง (High-performing Asian Economies/HPAEs) ในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก (Pacific Asia) สามารถอธิบายได้ด้วยกรอบความคิดของทฤษฎีระบบโลก

ในบทความนี้ ผู้เขียนจะทบทวนทฤษฎีหลัก ๆ สามทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาโดยให้ความสำคัญกับสาระสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ แนวคิดเรื่องการพัฒนา เศรษฐกิจการเมืองว่าด้วยการพัฒนา และวัฒนธรรมของการพัฒนา รวมตลอดถึงให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับลักษณะร่วมของทั้งสามทฤษฎี

ทฤษฎีการทำให้ทันสมัย (Modernisation Theory)

ในฐานะเป็นทฤษฎีที่อธิบายการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Social Change) ทฤษฎีการทำให้ทันสมัย (อย่างตะวันตก) ได้กล่าวถึงขั้นตอนของการพัฒนาสองขั้นตอน ขั้นตอนแรกเป็นเรื่องของการพัฒนาในลักษณะเส้นตรง (Linear) และการใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาแนวเสรีนิยม (Liberal) และขั้นตอนของการปรับแก้ทฤษฎี ซึ่งหันมาให้ความสำคัญเงื่อนไขเบื้องต้นทางการเมืองของการพัฒนา

(Political Precondition of Development) ประเด็นที่มีการปรับแก้กันไม่ใช่เรื่องเป้าหมายของการพัฒนาแต่เป็นวิถีทางในการไปสู่เป้าหมายของการพัฒนา

แนวคิดเรื่องการพัฒนาแบบเส้นตรง (The Linear Conception of Development)

สำหรับทฤษฎีการสร้างควมทันสมัยในช่วงแรก ๆ นั้น แนวคิดเรื่องการพัฒนา ถูกสร้างขึ้นมาในฐานะเป็นกระบวนการซึ่งทุก ๆ สังคมจะต้องก้าวหน้าโดยผ่านชุดของขั้นตอนต่าง ๆ ที่กำหนดไว้เพื่อเดินทางไปสู่ “ความทันสมัย” (Modern) ในงานเขียนเมื่อกกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 คาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) ได้สร้างคำทำนายอันเป็นที่รู้จักกันว่า “ประเทศที่มีความก้าวหน้ามากทางด้านอุตสาหกรรมต้องแสดงให้เห็นภาพลักษณ์ของอนาคตของตน” (Harrison, 1988, p. 2) หนึ่งศตวรรษหลังจากนั้น นักทฤษฎีการสร้างควมทันสมัยแทบจะไม่ตั้งข้อสงสัยเลยว่า ประสบการณ์ของตะวันตกที่ถูกทำให้ทันสมัยไปเรียบร้อยแล้ว (Modernised West) นั้นกำลังจะเกิดขึ้นซ้ำในรัฐทั้งหลายที่เพิ่งได้เอกราช ตัวอย่างเช่น ในกลางคริสต์ศตวรรษ 1960 ไอเซนสตัดท์ (Eisenstadt, 1966, p. 1) ได้แสดงความเชื่อมั่นถึงขนาดกล่าวว่า การสร้างควมทันสมัย (Modernisation) เป็น “กระบวนการของการเปลี่ยนแปลงที่มุ่งสู่รูปแบบต่างๆของระบบสังคม เศรษฐกิจและการเมืองที่ได้รับการพัฒนาแล้วในยุโรป ตะวันตกและอเมริกาเหนือตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 17 เรื่อยมาจนถึงคริสต์ศตวรรษที่ 19 และได้แพร่ขยายไปยังประเทศอื่น ๆ ในยุโรป”

จากพื้นฐานประสบการณ์ของตะวันตก นักทฤษฎีการสร้างควมทันสมัยรุ่นแรก ๆ ได้วาดภาพสังคมอื่น ๆ ทั้งหมดที่จะต้องเริ่มต้นการสร้างควมทันสมัยด้วยการทำให้กลายเป็นสังคมอุตสาหกรรม (Industrialisation) ซึ่งเป็นการวางรากฐานให้กับการพัฒนาเศรษฐกิจ (Economic Development) ในทำนองเดียวกัน การพัฒนาเศรษฐกิจจะวางรากฐานให้กับการพัฒนาทางสังคม (Social Development) เช่น การแปรสภาพเป็นสังคมเมือง (Urbanisation) อัตราของความรู้หนังสือที่เพิ่มสูงขึ้นจากการขยายการศึกษาสู่มวลชน (Mass Education) และการแพร่กระจายตัวของสื่อมวลชน (Mass Media) ในทำนองเดียวกัน การพัฒนาทางสังคมจะช่วยให้ประชาชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งในที่สุดแล้วจะนำไปสู่การสถาปนาระบบการเมืองแบบแข่งขันภายใต้กรอบกฎเกณฑ์ของประชาธิปไตย สำหรับแนวคิดที่มองการพัฒนาแบบเส้นตรงเช่นนี้ ขั้นตอนสุดท้ายของการสร้างควมทันสมัยก็คือสังคมอุตสาหกรรมที่เป็นประชาธิปไตยแบบตะวันตก (Western-style Industrialised Democracy) ลิปเซท (Lipset, 1959) ได้ให้ข้อสรุปเกี่ยวกับข้อเสนอหลักของทฤษฎีการสร้างควมทันสมัยอย่างชัดเจนด้วยการยืนยันว่ายิ่งสังคมใดมีความอุดมโภคา (Affluent) มากขึ้นเพียงใด ก็มีความเป็นไปได้มากขึ้นที่สังคมนั้นจะเป็นประชาธิปไตย

ในเมื่อการพัฒนาเศรษฐกิจถูกมองว่าเป็นพลังขับเคลื่อนของการสร้างควมทันสมัย นักทฤษฎีการสร้างควมทันสมัยในช่วงแรก ๆ ได้ให้ความสนใจโดยเฉพาะกับเงื่อนไขเบื้องต้นสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจ จุดนี้เองที่ได้มีการนำเสนอมุมมองสองมุมมองที่สอดรับกันได้เป็นอย่างดี ซึ่งก็คือมุมมอง

ทางด้านเศรษฐกิจการเมืองแนวนีโอ-คลาสสิก (Neo-classical Political Economic Perspective) และ มุมมองด้านวัฒนธรรม (Cultural Perspective)

การพัฒนาเศรษฐกิจ: มุมมองทางด้านเศรษฐกิจการเมืองแนวนีโอ-คลาสสิก (Economic Development: Neo-classical Political Economic Perspective)

มุมมองเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจแนวเศรษฐกิจการเมืองแนวนีโอ-คลาสสิกมีที่มาจากแนวคิดของนักปรัชญาและนักเศรษฐศาสตร์ชาวสก็อตชื่อ อัดัม สมิธ (Adam Smith) ในคริสต์ศตวรรษที่ 18 แนวคิดนี้มองตลาดในระบบทุนนิยมในฐานะเป็นเครื่องจักรที่มีพลังในการขับเคลื่อนไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจในระบบเศรษฐกิจรูปแบบนี้ ปัจเจบุคคลที่ถูกขับเคลื่อนด้วยผลประโยชน์ส่วนตัวไม่ว่าจะเป็นของเขาหรือของหล่อนจะทำหน้าที่เป็นตัวกระทำหลักในการเปลี่ยนแปลงด้วยการเข้าไปเกี่ยวข้องกับกลไกการแลกเปลี่ยนที่เน้นการแสวงหากำไรสูงสุดในตลาด ในทางตรงกันข้าม รัฐมีบทบาทแค่เพียงสนับสนุนด้วยการสร้างสภาพแวดล้อมที่มั่นคงและมีเสถียรภาพเพื่อเอื้ออำนวยให้การแลกเปลี่ยนดำเนินไปได้ด้วยดี บทบาทหลักของรัฐครอบคลุมถึงการทำหน้าที่บังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสัญญาพาณิชย์ที่ปัจเจกบุคคลทั้งหลายสามารถติดต่อกันได้อย่างเสรี ปกป้องสิทธิในกรรมสิทธิ์ของเอกชน ดูแลเรื่องกฎหมายและความเป็นระเบียบเรียบร้อยในสังคม การป้องกันภัยจากภายนอกและความมั่นคงปลอดภัยภายใน และดูแลเรื่องการศึกษาพื้นฐานเพื่อให้ปัจเจกบุคคลมีทักษะความเชี่ยวชาญที่เหมาะสมสำหรับการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ กล่าวโดยสรุป นักทฤษฎีการสร้างความทันสมัยเชื่อว่ารัฐชาติตะวันตกสามารถทำให้ปัจเจกบุคคลทำหน้าที่ในฐานะเป็นตัวกระทำในการเปลี่ยนแปลงสังคมโดยผ่านกลไกตลาด

จากมุมมองดังกล่าวนี้ นักเศรษฐศาสตร์ชื่อรอสทอว์ (Rostow, 1960) ได้เสนอทฤษฎีที่มีลักษณะสากลเกี่ยวกับการเติบโตทางเศรษฐกิจ (Economic Growth) ที่ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ขั้นตอนแรกเป็นขั้นตอนของสังคมดั้งเดิมซึ่งมีปัญหาอย่างมากในการขยายการผลิตให้ได้มากกว่าเดิมที่มีอยู่อย่างจำกัด เนื่องจากว่าสังคมแบบนี้วางรากฐานอยู่บนเทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์แบบยุคก่อนนิวตัน (pre-Newtonian) รวมถึงทัศนคติของคนก่อนยุคนิวตันที่มีต่อโลกทางกายภาพ เช่น ความเชื่อที่ว่าโลกภายนอกไม่สามารถรับรู้ได้ด้วยกฎเกณฑ์ใดๆ แม้จะอ้างว่ามีความเป็นสากล และไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการผลิตใดๆ ได้ สังคมเหล่านี้เป็นสังคมเกษตร (Agrarian) และเคร่งครัดในเรื่องลำดับชั้นสูงต่ำของคนในสังคม (Hierarchical) โดยเฉพาะความสัมพันธ์บนฐานของครอบครัวและเครือญาติเป็นโครงสร้างหลักที่ครอบงำสังคม ซึ่งแทบจะไม่เปิดโอกาสให้มีการเลื่อนลำดับชั้นทางสังคมเลย ด้วยเหตุนี้ทัศนคติที่ครอบงำสังคมก็คือความเชื่อในเรื่อง “นิยัตินิยม” [Fatalism: ในกรณีของสังคมไทยหมายถึงการเชื่อในเรื่องพรหมลิขิตและโชคชะตา] โดยคนในสังคมเชื่อว่าโอกาสที่เปิดให้กับลูกหลานของคนในสังคมไม่แตกต่างไปจากของบรรพบุรุษ

ในยุโรปตะวันตก การนำเอาความรู้ที่ได้จากวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ไปใช้ในการผลิตทั้งด้านเกษตรกรรมและด้านอุตสาหกรรมในช่วงระหว่างปลายคริสต์ศตวรรษที่ 17 และต้นคริสต์ศตวรรษที่ 18 ได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนผ่านจากขั้นตอนของสังคมดั้งเดิมไปสู่ขั้นตอนของการทะยานขึ้น (Take-off)

ในขั้นตอนนี้เงื่อนไขเบื้องต้นต่าง ๆ สำหรับการทะยานขึ้นทางเศรษฐกิจจะได้รับการพัฒนาและนำไปใช้อย่างไรก็ดี สำหรับประเทศโลกที่สามนั้น รอสทาวเชื่อว่าเงื่อนไขดังกล่าวเหล่านั้นไม่ได้มาจากภายในตัวสังคมของประเทศโลกที่สามเอง แต่จำเป็นต้องมาจากการแทรกตัวรุกเข้ามาของสังคมภายนอกที่มีความก้าวหน้ามากกว่า รอสทาวให้เหตุผลว่า การแทรกตัวรุกเข้ามาของเงื่อนไขดังกล่าวสร้างความสั่นสะเทือนให้กับโครงสร้างและความเชื่อของสังคมแบบดั้งเดิม และเริ่มต้นหรือเร่งรัดให้สลายโครงสร้างและความเชื่อเหล่านั้น นอกจากนี้ยังกระตุ้นให้เกิดความคิดและความรู้สึกที่นำไปสู่กระบวนการของการนำเสนอทางเลือกใหม่ที่ดีกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับวัฒนธรรมแบบเก่าให้กับสังคมแบบดั้งเดิม ทศนคติแบบใหม่ซึ่งได้ถูกสร้างขึ้นมานั้นมองว่า ความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจไม่ใช่เป็นสิ่งที่เป็นไปได้เท่านั้นแต่ยังเป็นสิ่งที่พึงปรารถนาอีกด้วย ไม่ว่าจะเป็นเพื่อผลประโยชน์ที่สูงมากขึ้น และเกียรติภูมิของชาติหรือสวัสดิการของสังคมทั้งหมดก็ตาม

ในช่วงระหว่าง การเปลี่ยนผ่านจากสังคมแบบดั้งเดิมไปสู่ขั้นการทะยานทางเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงสำคัญ ๆ จะเกิดขึ้นทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจเองและในส่วนที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงค่านิยมต่าง ๆ ทางสังคม ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทั้งสองส่วนนี้ล้วนเป็นเงื่อนไขเบื้องต้นสำหรับการทะยานขึ้น แต่สำหรับรอสทาวแล้ว หลายต่อหลายครั้งที่การเปลี่ยนแปลงในระบบการเมืองเป็นเงื่อนไขเบื้องต้นที่เป็นตัวกำหนดหลักของการทะยานขึ้นทางเศรษฐกิจ เนื่องจากโดยพื้นฐานแล้วเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับรัฐชาติที่มีการวางแผนจากส่วนกลางที่มีประสิทธิภาพซึ่งวางรากฐานอยู่บนสิ่งที่เรียกว่า “ชาตินิยมแบบใหม่” (New Nationalism) อันเป็นรูปแบบหนึ่งของชาตินิยมที่มีลักษณะตรงกันข้ามกับผลประโยชน์ของพวกเจ้าที่ดินภายในของสังคมดั้งเดิมและอำนาจของเจ้าอาณานิคม

เมื่อคุณค่าแบบเก่าและการต่อต้านที่มีต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องได้ถูกทำให้สลายตัวไปแล้ว สังคมก็จะหลุดพ้นจากอดีตของมันอย่างสิ้นเชิงด้วยการก้าวเข้าไปสู่ขั้นตอนที่สามซึ่งเป็นขั้นตอนของการทะยานขึ้นทางเศรษฐกิจซึ่งการเติบโตได้กลายเป็นเงื่อนไขปกติของสังคมแล้ว สิ่งที่ทำให้การเติบโตมั่นคงและยั่งยืนได้ในระหว่างขั้นตอนนี้ก็คือการที่คนกลุ่มหนึ่งได้ก้าวเข้าสู่การมีอำนาจทางการเมืองโดยที่คนกลุ่มนี้มีความพร้อมที่จะมองการสร้าง ความทันสมัยทางเศรษฐกิจว่าเป็น ‘ธุรกิจการเมืองที่มีความสำคัญอย่างจริงจังและมีความสำคัญในลำดับต้น’ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ค่านิยมที่เอื้อต่อความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจได้กลายเป็นค่านิยมหลักในสังคมที่กำลังอยู่ในขั้นตอนนี้

ขั้นตอนต่อจากขั้นของการทะยานทางเศรษฐกิจก็คือขั้นที่มีการขับเคลื่อนตัวไปสู่การเร่งขยายตัว (Drive to Maturity) โดยที่ในขั้นตอนนี้สังคมได้นำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในกิจกรรมทางเศรษฐกิจทั้งหมด ในระหว่างขั้นตอนนี้ การผลิตมีความซับซ้อนและมีความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีมากขึ้น องค์ประกอบของเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องเมื่ออุตสาหกรรมแบบใหม่ได้เข้ามาแทนที่การผลิตแบบเก่าที่หมดความสำคัญลง ผลก็คือสังคมทั้งหมดได้นำเอาค่านิยมและสถาบันแบบใหม่มาใช้แทนที่ค่านิยมและสถาบันแบบเก่า หรือไม่ก็มีการปรับเปลี่ยนค่านิยมและสถาบันแบบเก่าจากการเป็นตัวหน่วงรั้งเพื่อให้กลายเป็นตัวสนับสนุนกระบวนการพัฒนา

ขั้นตอนสุดท้ายของการพัฒนาเศรษฐกิจก็คือขั้นที่มวลชนมีความสามารถในการบริโภคได้ในระดับสูง (High Mass-consumption) ซึ่งในขั้นตอนนี้ภาคต่าง ๆ ที่มีบทบาทนำในด้านเศรษฐกิจได้ยกระดับไปสู่การเป็นผู้ผลิตสินค้าบริโภค/อุปโภคและการให้บริการ ขั้นตอนนี้สามารถบรรลุถึงได้ก็ต่อเมื่อประชากรส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยเพียงพอที่จะบริโภคสินค้าอื่น ๆ ที่นอกเหนือไปจากสินค้าที่ตอบสนองความต้องการพื้นฐานอย่างเช่นอาหาร ที่อยู่อาศัยและเสื้อผ้า ในช่วงเวลาที่รอสทาวกำลังเขียนหนังสืออยู่นั้น (ปลายคริสต์ทศวรรษ 1950) มีเพียงแค่สหรัฐ ยุโรปตะวันตกและญี่ปุ่นเท่านั้นที่ได้บรรลุถึงขั้นตอนนี้แล้ว

เห็นได้ชัดว่างานเขียนของรอสทาวใช้จารีตความคิดของเศรษฐกิจการเมืองแบบนีโอ-คลาสสิก (Neo-classical Political Economy) สำหรับประเทศต่าง ๆ ในโลกที่สาม แม้ว่าแรงกระตุ้นอันแรกก็นำไปสู่การสร้างสังคมให้ทันสมัยมาจากภายนอกโดยลอกเลียนแบบอย่างที่ได้วางเอาไว้ ปัญหาพื้นฐานของการยกระดับสังคมให้ทะยานสูงขึ้น (Take-off) เกิดขึ้นจากภายในสังคมทั้งหมด โดยพื้นฐานแล้วสังคมจะต้องสร้างปัจเจกบุคคลจำนวนหนึ่งที่มีความสามารถในการประกอบการขึ้นมาให้ได้ (Randall & Theobald, 1968, p. 25) บทบาทของรัฐก็คือการช่วยปัจเจกบุคคลเหล่านี้ให้ทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพในสภาวะแวดล้อมที่มีเสถียรภาพและมั่นคงโดยรัฐสร้างหลักประกันให้ด้วยการใช้หลักนิติธรรม (Rule of Law)

แม้ว่าการเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นประเด็นที่รอสทาวให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก แต่ตัวเขายังมองว่าการเติบโตนี้เป็นผลที่เกิดขึ้นมาจากการผสมผสานของปัจจัยต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ซึ่งได้แก่ปัจจัยทางด้านทัศนคติ สถาบันและการเมือง รวมตลอดถึงปัจจัยทางด้านเทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสถาบันทางสังคมและการเมืองมีผลกระทบโดยตรงต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจและขณะเดียวกันก็เป็นผลที่เกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้จากการเติบโตทางเศรษฐกิจ

การพัฒนาเศรษฐกิจ: มุมมองด้านวัฒนธรรม (Economic Development: Cultural Perspective)

รอสทาวไม่ได้แตกต่างไปจากนักทฤษฎีการสร้างความทันสมัยทั้งหลายในยุคแรก ๆ ตรงที่เขาเสนอความคิดบนฐานของการเชื่อมั่นในความเป็นเลิศของยุโรปตะวันตก (Eurocentric) โดยเชื่อว่าวัฒนธรรมใด ๆ ที่ไม่ใช่ยุโรปตะวันตกล้วนไม่สามารถสร้างค่านิยมที่สนับสนุนทุนนิยมขึ้นมาในสังคมนั้น ๆ ได้ ด้วยเหตุนี้ นอกจากการสร้างแนวคิดในเรื่องการพัฒนาในลักษณะเส้นตรงแล้ว นักทฤษฎีการสร้างความทันสมัยยุคแรก ๆ ยังให้ความสำคัญกับวัฒนธรรม (Culturalist) ในแง่ที่พวกเขาเชื่อว่าวัฒนธรรมเป็นตัวแปรที่มีผลกระทบโดยตรงต่อพัฒนาการทางด้านสังคม-เศรษฐกิจ

มุมมองที่เน้นความสำคัญของวัฒนธรรมที่มีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจได้รับอิทธิพลทางความคิดมาจาก นักสังคมวิทยาชาวเยอรมันชื่อแมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber) ในงานเขียนซึ่งเป็นที่รู้จักกันกว้างขวางชื่อ The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism (พิมพ์ครั้งแรกในปี 1904-5) เวเบอร์ชี้ให้เห็นว่าจริยธรรมของพวกโปรเตสแตนต์ (The Protestant Ethic) ได้นำเสนอค่านิยมและแนวทางการ

ปรับตัวชุดหนึ่งที่จะช่วยให้ทุนนิยมเกิดขึ้นได้ในยุโรปตะวันตก นอกจากนั้นเวเบอร์ยังได้ศึกษาศาสนาต่าง ๆ ของเอเชียเช่นลัทธิขงจื๊อ (Confucianism) ศาสนาฮินดู (Hinduism) และพุทธศาสนา (Buddhism) และได้พบว่าศาสนาเหล่านี้ทั้งหมดได้บ่มเพาะทัศนคติที่มีผลในทางลบต่อการพัฒนาการของทุนนิยม นักทฤษฎีการสร้าง ความทันสมัยยุคต้น ๆ ที่ได้รับอิทธิพลจากความคิดของเวเบอร์อย่างเช่นเลิร์นเนอร์ (Lerner, 1958) และแม็คเคลแลนด์ (McClelland, 1961) ให้ความสำคัญอย่างมากกับการสร้าง “มนุษย์สมัยใหม่” (Modern Man) ขึ้นมาในประเทศโลกที่สามด้วย “การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม” (Cultural Diffusion) ซึ่งรอสทาวเรียกว่า “การแทรกตัวรุกเข้ามาของวัฒนธรรม” (Cultural Invasion) เป็นที่เชื่อกันโดยทั่วไปว่าเมื่อจำนวนของ “มนุษย์สมัยใหม่” ที่ได้รับการศึกษาตามแบบแผนค่านิยมของตะวันตก และเข้ามารับภาระหน้าที่เป็นผู้ประกอบการที่กล้าเสี่ยงมีมากพอ ขั้นตอนของการทะยานสูงขึ้นทางด้าน เศรษฐกิจ (Economic Take-off) ในประเทศต่าง ๆ ของโลกที่สามอาจจะเกิดขึ้นเป็นจริงเป็นจังได้ใน ช่วงเวลาสั้น ๆ ทั้งนี้ก็ด้วยความอุปถัมภ์ค้ำชูด้านเทคโนโลยีของตะวันตก

การปรับแก้ทฤษฎีการสร้าง ความทันสมัย (Modernisation revisionism)

ในช่วงปลายคริสต์ทศวรรษ 1960 โลกที่สามได้เผชิญกับความเสียหายจำนวนมากอันเป็นผลที่เกิดจากการพัฒนา และได้ทำลายความฝันอันสูงส่งและมโนทัศน์ของการพัฒนาแบบเส้นตรงอันเป็นวิสัยคติหลักของนักทฤษฎีการสร้าง ความทันสมัยยุคแรก ๆ สิ่งที่เกิดขึ้นและตรงกันข้ามกับความเชื่อของนักทฤษฎีเหล่านี้ก็คือ การยอมรับและนำเอาสถาบันทางการเมือง สังคมและเศรษฐกิจของตะวันตกมาใช้ในรัฐต่าง ๆ ในยุคหลังอาณานิคม (Post-colonial States) ไม่ได้ทำให้เกิดการพัฒนาขึ้นมาในสังคมเหล่านี้เลย ตรงกันข้าม สิ่งที่ยังคงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและรุนแรงมากขึ้นก็คือ ความยากจน ความเหลื่อมล้ำ และความรุนแรงในสังคม เมื่อความขัดแย้งและความไร้เสถียรภาพเกิดขึ้นแทนที่การพัฒนา นักทฤษฎีการสร้าง ความทันสมัยหลายคนได้เริ่มตั้งคำถามต่อฐานคติที่มีอยู่ในช่วงแรก ๆ อันเป็นพื้นฐานของจินตนาการอันสูงส่งที่จะเห็นวิวัฒนาการเกิดขึ้น การปรับแก้แนวคิดการสร้าง ความทันสมัยซึ่งเป็นผลของการนำเอาทฤษฎีการสร้าง ความทันสมัยมาขบคิดทบทวนกันใหม่ ได้เปลี่ยนวิสัยคติจากการมองการพัฒนาเป็นแบบเส้นตรงมาสู่การให้ความสำคัญกับการเมือง (Primacy of Politics) มากกว่าวัฒนธรรมในฐานะเป็นเงื่อนไขเบื้องต้นของการเปลี่ยนแปลง ในช่วงเวลาเดียวกันนั้น นักทฤษฎีการสร้าง ความทันสมัยบางคนยังได้ตั้งคำถามต่อความเชื่อในความเป็นเลิศของยุโรป (Eurocentric) ที่นำไปสู่การปฏิเสธความสำคัญของวัฒนธรรมที่ไม่ใช่ยุโรป (Non-European) และพยายามชี้ให้เห็นว่าวัฒนธรรมอันหลังสามารถมีบทบาทเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาได้ อย่างไรก็ดี ในส่วนที่เกี่ยวกับเรื่องนี้ ยังคงไม่มีความชัดเจนลงตัวว่าวัฒนธรรมที่ไม่ใช่ตะวันตก (Non-Western) โดยเนื้อแท้แล้วมีลักษณะต่อต้านทุนนิยม (Anti-capitalist) หรือไม่แต่อย่างใด แม้ว่าจะมีการพยายามให้เหตุผลว่าวัฒนธรรมเหล่านี้อาจจะปรับตัวให้เข้ากับหรือแม้กระทั่งมีส่วนสนับสนุนพัฒนาการของทุนนิยม (Rudolf & Rudolf, 1967)

ตัวแบบรัฐเข้มแข็ง (Strong State)

สิ่งที่ทำให้นักทฤษฎีที่ปรับแก้ทฤษฎีการสร้างความทันสมัยแตกต่างจากนักทฤษฎียุคก่อนหน้านี้คือการตระหนักถึงความสำคัญของบริบททางการเมืองที่แตกต่างกันของโลกที่สามซึ่งมีการนำเอาการพัฒนาแบบตะวันตกไปใช้ ในกรณีของยุโรปตะวันตกนั้น สังคมต่าง ๆ ไม่เพียงแต่ต้องใช้เวลาวิวัฒนาการอยู่หลายศตวรรษเท่านั้น แต่ยังได้มีการสถาปนาระบบการเมืองที่มีประสิทธิภาพที่เรียกว่า ‘รัฐ-ชาติ’ (Nation-state) ขึ้นมาก่อนที่จะเริ่มการพัฒนาอุตสาหกรรม (Almond & Powell, 1966) ลักษณะเด่นของรัฐ-ชาติก็คือความสามารถของสถาบันบริหารองค์กรระดับชาติ (National Bureaucracy) ในการบูรณาการและจัดระบบระเบียบให้กับสังคม ด้วยเหตุนี้จึงเป็นไปตามที่รอสทาวได้เคยอธิบายก็คือรัฐ-ชาติเป็นเงื่อนไขทางการเมืองที่สำคัญสำหรับขั้นตอนการทะยานขึ้นทางเศรษฐกิจของยุโรป

อย่างไรก็ดี นักทฤษฎีการสร้างความทันสมัยรุ่นแรก ๆ ได้มองข้าม/ไม่ให้ความสำคัญกับการที่โลกที่สามไม่มีเงื่อนไขทางการเมืองที่สำคัญอันนี้ ดังที่มีร์ดาล (Myrdal, 1968) และฮันทิงตัน (Huntington, 1968) ได้ชี้ให้เห็นว่า ปัญหาหลักอันหนึ่งที่เกิดขึ้นกับรัฐยุคหลังอาณานิคมก็คือความอ่อนแอ (Weakness) หรือความอ่อนปวกเปียก (Softness) ของรัฐเหล่านั้น แม้ว่ารัฐเหล่านั้นจะมีสถาบันต่าง ๆ แบบเดียวกับของรัฐตะวันตก ไม่ว่าจะเป็นระบบการบริหารองค์กรขนาดใหญ่ (Bureaucracy) และรัฐสภา (Parliament) แต่สถาบันเหล่านี้ก็ไม่มีขีดความสามารถในเชิงสถาบันหรือไม่มีความชอบธรรมทางการเมืองที่ทำหน้าที่กำหนดนโยบายและน่านโยบายไปปฏิบัติ บ่อยครั้งที่เดียวที่ความภักดีที่มีต่อกลุ่มย่อยมีความสำคัญเหนือกว่าเอกลักษณ์ของชาติ และระบบบริหารงานระดับชาติ/ระบบราชการกลับเต็มไปด้วยระบบอุปถัมภ์ที่วางพื้นฐานอยู่บนระบบเครือญาติ/พวกพ้องและการคอร์รัปชัน ผลก็คือ “รัฐบาลไม่ได้ทำหน้าที่ปกครองแต่อย่างใด” ในประเทศต่าง ๆ เหล่านี้ (Huntington, 1968, p. 2)

การตระหนักถึงปัญหาเหล่านี้ รวมถึงประเด็นเรื่องรัฐอ่อนแอ (Weak State) ทำให้นักทฤษฎีที่ปรับแก้แนวคิดการทำให้ทันสมัยโดยปฏิเสธรณานิคมการพัฒนาแบบเส้นตรง แล้วหันไปใช้มนทัศน์รัฐเข้มแข็ง (Strong State) ในฐานะเป็นตัวสร้างหลักประกันให้การเปลี่ยนผ่านที่จะเกิดขึ้นในระยะยาว ฮันทิงตัน (Huntington, 1968, p. 2) เชื่อว่าหากรัฐไม่มีความเข้มแข็งพอที่จะสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อยและเสถียรภาพให้เกิดขึ้นได้แล้ว การพัฒนาทางเศรษฐกิจก็ไม่มีทางที่จะเป็นไปได้หรือไม่ก็เป็นการสร้างแรงกดดันให้กับระบบการเมืองจนนำไปสู่ความไร้เสถียรภาพและความผูกพันทางการเมืองแทนที่จะเกิดเสถียรภาพและประชาธิปไตย ด้วยเหตุนี้สิ่งที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในประเทศโลกที่สาม “ไม่ใช่เรื่องของรูปแบบการปกครอง แต่กลับเป็นเรื่องของระดับการปกครอง” (Huntington 1968, p. 1) จริง ๆ แล้วมีความจำเป็นที่จะต้องสร้างสถาบันการปกครองและทำให้มันเข้มแข็งจนสามารถทำหน้าที่กำหนดนโยบายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งฮันทิงตันเรียกกระบวนการดังกล่าวนี้ว่า “การสร้างความเป็นสถาบันทางการเมือง” (Political Institutionalization)

การเรียกร้องให้มีรัฐเข้มแข็งของบรรดานักทฤษฎีปรับแก้แนวคิดการสร้างความทันสมัยนั้นไม่ได้หมายถึงการปฏิเสธประชาธิปไตยในฐานะเป็นเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาทางการเมือง ทว่ารัฐ

เข้มแข็งแม้ว่าบางครั้งจำเป็นต้องเป็นระบอบอำนาจนิยมก็ตามนั้น ได้ถูกมองว่าเป็นตัวสร้างหลักประกันที่ดีที่สุดของการเปลี่ยนผ่านอย่างราบรื่นจากการพัฒนาเศรษฐกิจไปสู่การเป็นประชาธิปไตย การพัฒนาเศรษฐกิจซึ่งไม่ได้ถูกควบคุมโดยการเมืองจึงถูกมองด้วยเช่นกันว่ามีแนวโน้มที่จะนำไปสู่การล่มสลายทางการเมืองและการใช้ความรุนแรงมากกว่าที่จะนำไปสู่การเป็นประชาธิปไตยที่มีเสถียรภาพ กล่าวโดยสรุปการทำให้การเมืองมีบทบาทนำมีความสำคัญต่อทั้งการพัฒนาเศรษฐกิจและการเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

ความสำคัญของการปรับแก้ทฤษฎีการสร้างความทันสมัยที่มีต่อการพัฒนาก็คือการปรับเปลี่ยนวิธีคิดจากการพัฒนาแบบเส้นตรงที่เน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลักโดยเชื่อว่าการพัฒนาเศรษฐกิจในโลกที่สามไม่เพียงแต่จะทำให้สำเร็จเมื่อสามารถทำลายปรากฏการทางวัฒนธรรมที่ขวางกั้นการพัฒนาเท่านั้น แต่ยังนำไปสู่ประชาธิปไตยที่มีเสถียรภาพในที่สุดได้อีกด้วย นักทฤษฎีปรับแก้แนวคิดการสร้างความทันสมัยจึงให้ความสำคัญกับสถาบันการปกครองที่เข้มแข็งและมีประสิทธิภาพเพื่อสร้างเงื่อนไขเบื้องต้นทางการเมืองให้กับการพัฒนาเศรษฐกิจและจัดการกับความขัดแย้งทางสังคมและการเมืองที่จะต้องเกิดขึ้นจากการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ นโยบายการวิเคราะห์เช่นนี้ก็คือว่าความล้มเหลวทางการเมืองสามารถนำไปสู่ความล้มเหลวทางเศรษฐกิจได้นั่นเอง

ทฤษฎีพึ่งพิง (Dependency Theory)

ในช่วงเวลาที่ทฤษฎีการสร้างความทันสมัยกำลังอยู่ในช่วงของการปรับแก้วิธีคิดโดยหันมาให้ความสำคัญกับการเมืองโดยเฉพาะการนำเสนอประเด็นเรื่องรัฐที่เข้มแข็งและมีประสิทธิภาพอยู่นั้น ก็ได้เกิดกระแสการวิพากษ์วิจารณ์อย่างรุนแรงโดยเรียกร้องให้ปฏิเสธทฤษฎีการสร้างความทันสมัยอย่างสิ้นเชิง แนวคิดใหม่ที่เกิดขึ้นมาในช่วงนี้ที่มีชื่อเรียกว่าทฤษฎีพึ่งพิงนั้น ได้ท้าทายข้อเสนอหลักของทฤษฎีการสร้างความทันสมัยที่เรียกร้องให้มีรัฐที่เข้มแข็งในฐานะเงื่อนไขหลักของการพัฒนา รวมถึงเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงค่านิยมทางวัฒนธรรมด้วยการลอกเลียนแบบอย่างของตะวันตกซึ่งมีความสำคัญต่อการทะยานขึ้นทางเศรษฐกิจ ทว่าสำหรับนักทฤษฎีพึ่งพิงทั้งหลายแล้ว ปัจจัยหลักเพียงอันเดียวที่ได้ปิดกั้นโอกาสของประเทศในโลกที่สามทั้งหมดและทำให้ประเทศเหล่านี้ตกอยู่ในสภาพด้อยพัฒนาอย่างถาวรก็คือการดำรงอยู่ของเศรษฐกิจทุนนิยมโลก (Capitalist World Economy) เพียงระบบเดียวที่ครอบคลุมโลกทั้งหมด

ตามความคิดของนักทฤษฎีพึ่งพิงนั้น นับตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 15 และต้นคริสต์ศตวรรษที่ 16 เป็นต้นมา ได้มีการแพร่กระจายขยายตัวของทุนนิยมจากยุโรปตะวันตกไปยังส่วนอื่น ๆ ของโลกด้วยการใช้กำลังบังคับและครอบครองดินแดนต่าง ๆ ในฐานะอาณานิคม ผลที่เกิดขึ้นตามมาก็คือ โลกทั้งหมดในปัจจุบันได้ถูกดึงเข้ามาให้อยู่ภายใต้เศรษฐกิจทุนนิยมที่ตะวันตกครอบงำแต่ฝ่ายเดียวโดยมุ่งเน้นการถ่ายโอนส่วนเกินทางเศรษฐกิจจากโลกที่สามที่มีฐานะเป็นชายขอบ (Periphery) ไปสู่ประเทศศูนย์กลาง (Core) ของระบบนี้ การชุดรีดประเทศชายขอบอย่างเป็นระบบโดยประเทศศูนย์กลางจึงกลายเป็นลักษณะเด่นของโครงสร้างเศรษฐกิจโลกซึ่งส่งผลให้โลกตะวันตกมีการพัฒนาโดยโลกส่วนที่เหลือต้องเป็นผู้ออกต้นทุนให้

ดังนั้นทั้งการพัฒนา (Development) และความด้อยพัฒนา (Underdevelopment) เป็นปรากฏการณ์สองด้านของกระบวนการทางประวัติศาสตร์อันเดียวกันร่วมกัน นั่นก็คือ โลกตะวันตก (The West) พัฒนาขึ้นมาได้ด้วยการทำให้โลกส่วนที่เหลือทั้งหมด (The Rest) “ด้อยพัฒนา” (Frank, 1969; Amin, 1976)

นักทฤษฎีพึ่งพิงทั้งหลายเชื่อว่าจากการที่ประเทศโลกที่สามได้ถูกอุดหนุนให้เข้าไปอยู่ในโครงสร้างเศรษฐกิจโลกที่มีลักษณะบูตริค ทำให้รัฐสูญเสียความเป็นอิสระ (Autonomy) วัฒนธรรมท้องถิ่นไม่มีความสำคัญแต่อย่างใดในการพัฒนาของโลกที่สาม ตัวรัฐเองแทนที่จะดำเนินนโยบายพัฒนาได้อย่างอิสระเพื่อผลประโยชน์ของคนในสังคม กลับตกเป็นเครื่องมือของพวกนายทุนนายหน้า (comprador capitalists) ในประเทศซึ่งเป็นตัวแทนของทุนต่างชาติ (Foreign Capital) ทำนองเดียวกัน วัฒนธรรมท้องถิ่นได้ถูกทำให้หมดความสำคัญลงเพราะต้องสยบยอมให้กับอุดมการณ์ของทุนนิยมที่ครอบงำ เชื่อกันว่าผลของการพึ่งพิงตะวันตกทั้งทางด้านเศรษฐกิจและอุดมการณ์ก็คือความยากจนอย่างยั่งยืนของผู้คนในประเทศโลกที่สามซึ่งไม่มีโอกาสได้เห็นทั้งการพัฒนาและประชาธิปไตย เพื่อให้บรรลุปเป้าหมายเหล่านี้ข้อสรุปที่ทวนกระแสของนักทฤษฎีพึ่งพิงก็คือการเรียกร้องให้ ‘สลัดทิ้งความสัมพันธ์’ ที่มีกับทุนนิยมโลก แล้วหันมาคบค้าสมาคมกับประเทศสังคมนิยมที่ก้าวหน้า รวมตลอดถึงต่อสู้เพื่อกลับมายืนหยัดได้ด้วยตนเองโดยการใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมแบบทดแทนการนำเข้า (Import Substitution Industrialization: ISI) และการปฏิวัติสังคมนิยม (Socialist Revolution)

การพัฒนาแบบพึ่งพิง (Dependent Development)

ในช่วงปลายคริสต์ทศวรรษ 1960 และต้นคริสต์ทศวรรษ 1970 ทฤษฎีพึ่งพิงได้นำเสนอกรอบอุดมการณ์ที่มีพลังให้กับรัฐบาลรัฐในโลกที่สามสำหรับใช้เป็นทางเลือกในการดำเนินยุทธศาสตร์การพัฒนาแนวสังคมนิยม แต่ความล้มเหลวในการพัฒนาที่เกิดขึ้นตามมาในรัฐเหล่านี้ ซึ่งตรงกันข้ามกับการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่ประสบความสำเร็จอย่างเห็นได้ชัดของประเทศอุตสาหกรรมใหม่หรือ NICs ในเอเชียตะวันออก (The East Asian NICs) ได้ทำให้ทฤษฎีพึ่งพิงถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างรุนแรงด้วยการพยายามชี้ให้เห็นว่า ประสบการณ์การพัฒนาที่แตกต่างกันทำให้ต้องใช้กรอบทางทฤษฎีที่มีลักษณะของการยึดเยียดแนวทางปฏิบัติให้น้อยลง และต้องหันมาให้ความสำคัญกับปัจจัยทางการเมืองของประเทศชายขอบชนชั้นทางสังคมภายในประเทศ สถาบันต่าง ๆ ของรัฐ อุดมการณ์ เป็นต้น นอกจากการกล่าวอ้างว่าความด้อยพัฒนาของประเทศชายขอบมีรากเหง้าโดยเฉพาะมาจากประเทศศูนย์กลางแต่เพียงอย่างเดียวแล้ว ทฤษฎีพึ่งพิงไม่ได้กล่าวถึงอะไรเลยเกี่ยวกับปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ ดังนั้น นักทฤษฎีพึ่งพิงแนววิพากษ์ (Critical Dependency Theorists) นอกจากจะปฏิเสธความสำคัญของมโนทัศน์เรื่องเศรษฐกิจทุนนิยมโลกแล้ว ยังไม่พอใจกับ วิธีคิดแบบลัดทอนอย่างง่าย ๆ ของทฤษฎีพึ่งพิงซึ่งทำให้ความสลับซับซ้อนทั้งหมดหายไปจากประวัติศาสตร์ (Cardoso, 1977, p. 21)

ในช่วงเวลาเดียวกัน นักทฤษฎีพึ่งพิงจำนวนหนึ่งซึ่งได้ทำการศึกษาประเทศต่างๆในโลกที่สามอย่างละเอียดมาแล้ว สามารถชี้ให้เห็นถึงความเป็นไปได้ทางทฤษฎีและความจริงเชิงประจักษ์ของ “การ

พัฒนาแบบพึ่งพิง” (Dependent Development) (Cardoso, 1973; Evans, 1979; Cardoso & Faletto, 1979) นักทฤษฎีเหล่านี้เชื่อว่า ทั้ง ๆ ที่ตกอยู่ในสภาวะพึ่งพิง แต่รัฐชายขอบ (Peripheral State) ก็ไม่ได้เป็นแค่เพียงตัวแทนผลประโยชน์ของรัฐศูนย์กลาง (Metropolitan Interests) แต่อย่างใด ปัจจัยภายนอก ปัจจัยทางประวัติศาสตร์ รวมตลอดถึงปัจจัยภายใน (มีפקต้องพูดถึงการก่อตัวของชนชั้นภายในที่แตกต่างกัน) ล้วนมีส่วนทำให้รัฐมีความเป็นอิสระเชิงสัมพัทธ์ (Relative Autonomy) ในการดำเนินการพัฒนาประเทศ งานศึกษาเหล่านี้ในที่สุดก็ทำให้ทฤษฎีพึ่งพิงต้อง “ล้มเลิกวิธีการมองปัญหาแบบกลไกและที่เป็นนามธรรม” (Bernstein & Nicholas, 1983, p. 621) แล้วหันมาวิเคราะห์รายละเอียดที่เป็นรูปธรรมของพลวัตทางการเมืองระดับชาติ ซึ่งเป็นกระบวนการที่ปรากฏให้เห็นในทฤษฎีระบบโลก (World System Theory)

ทฤษฎีระบบโลก (World-System Theory)

ทฤษฎีระบบโลกมีความเห็นพ้องร่วมกันกับทฤษฎีพึ่งพิงในการมองเศรษฐกิจโลก (World Economy) ว่ามีเพียงระบบเดียว แต่แทนที่จะมองระบบเศรษฐกิจโลกว่าแบ่งออกเป็นลักษณะสองขั้วตรงข้ามเป็นศูนย์กลาง - ชายขอบ (Core-periphery Dichotomy) ทฤษฎีระบบโลกกลับเพิ่มส่วนที่อยู่ตรงกลางที่เรียกว่ากึ่งชายขอบ (Semi-periphery) เข้าไป โดยที่ส่วนที่อยู่ตรงกลางนี้ก็คือบรรดาประเทศที่กำลังพัฒนาเลื่อนยกลำดับชั้นขึ้นและบรรดาประเทศที่พัฒนาแล้วที่กำลังถูกลดลำดับชั้นลงมา วอลเลสเตอร์สทิน (Wallerstein, 1979) ซึ่งเป็นผู้ริเริ่มทฤษฎีระบบโลก กล่าวว่า ระบบเศรษฐกิจโลกที่มีสามลำดับชั้น (Three-tiered World Economic System) นี่เป็นการมองเศรษฐกิจการเมืองโลกตามความเป็นจริงมากขึ้นเนื่องจากว่าระบบการแบ่งเป็นสองขั้วตรงข้ามที่แสดงออกมาในรูปของความสัมพันธ์แบบครอบงำ - สยบยอม (Domination-subjugation) อย่างถาวรนั้นโดยเนื้อแท้แล้วไม่มีความแน่นอนตายตัวแต่อย่างใด การปรากฏตัวของประเทศกึ่งชายขอบไม่เพียงแต่เป็นการเปิดโอกาสให้มีการเปลี่ยนแปลงขึ้นกับสถานะในเชิงสัมพัทธ์ของเศรษฐกิจของแต่ละชาติเท่านั้น แต่ยังทำให้แต่ละชาติเหล่านั้นสามารถแสดงบทบาทสำคัญในการรักษาระบบเศรษฐกิจโลกแบบนี้เอาไว้ด้วยเช่นกัน ด้วยเหตุนี้ ทฤษฎีระบบโลกจึงมีลักษณะพลวัต (Dynamic) ซึ่งมีลักษณะตรงกันข้ามกับกรอบความคิดในการพัฒนาที่ก่อนหน้านี้ที่มีลักษณะสถิต (Static)

ในทฤษฎีระบบโลกของวอลเลสเตอร์สทิน พลวัตทางการเมืองในเศรษฐกิจชายขอบเป็นหัวใจของการยกระดับสูงขึ้นในระบบระหว่างประเทศ ปัจจัยอื่น ๆ ที่มีความสำคัญได้แก่ลักษณะของการจัดองค์กรของรัฐ อำนาจในการกดบังคับและอุดมการณ์ของรัฐ ประเทศอุตสาหกรรมใหม่ในเอเชีย (Asian NICs) ได้รับการพิจารณาให้เป็นแบบอย่างของการที่รัฐมีพลังอำนาจในการพัฒนา อย่างไรก็ตาม วอลเลสเตอร์สทินก็แตกต่างจากนักทฤษฎีพึ่งพิงทั้งหลายตรงที่เขาไม่ได้มองประชาธิปไตยในระบบทุนนิยม (Capitalist Democracy) ว่าเป็นเป้าหมายสุดท้ายของการพัฒนา แต่เขากลับมองว่าในท้ายที่สุดนั้นสังคมนิยม (Socialism) จะเข้ามาแทนที่ทุนนิยม

เช่นเดียวกับทฤษฎีการสร้างความทันสมัยที่ได้รับการปรับแก้ ทฤษฎีระบบโลกมีความสำคัญต่อวิธีคิดเกี่ยวกับการพัฒนาตรงที่ได้ปฏิเสธการลดทอนความซับซ้อนของปัญหาให้เหลือแค่ปัจจัยทางเศรษฐกิจเพียงอันเดียวแล้วหันไปให้ความสำคัญกับบทบาทของการเมืองระดับชาติในการพัฒนา เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว ระบบระหว่างประเทศจึงไม่ได้ถูกให้ความสำคัญอย่างยิ่งว่า “เป็นโครงสร้างที่มีบทบาทในการกำหนดแต่เพียงอย่างเดียว ทว่าน่าจะเป็นชุดของข้อจำกัดที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาโดยที่รัฐทั้งหลายสามารถเรียนรู้และเพิ่มขยายยุทธวิธีของตนได้ตลอดเวลา” (Haggard, 1990, p. 22) แนวศึกษาการพัฒนาที่สอดคล้องกับความเป็นจริงและมีลักษณะพลวัตได้รับความนิยมมากขึ้นเรื่อย ๆ ตั้งแต่คริสต์ทศวรรษ 1980 เป็นต้นมา ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าวการพึ่งพาอาศัยกันทางเศรษฐกิจระหว่างชาติต่าง ๆ ได้ทวีความเข้มข้นมากขึ้น และความสำเร็จทางเศรษฐกิจของบรรดาประเทศ NICs ในเอเชียได้เป็นที่รับรู้กันอย่างกว้างขวาง ในคริสต์ทศวรรษ 1980 ทฤษฎีพึ่งพิงแทบจะไม่มี การถูกกล่าวถึงในแง่ของการนำเสนอระบอบสังคมนิยมโลก โดยเริ่มจากการที่จีนในปลายคริสต์ทศวรรษ 1970 และตามด้วยค่ายโซเวียตอีกหนึ่งคริสต์ทศวรรษต่อมา ได้โอนระบอบอำนาจเบ็ดเสร็จทั้งไปอย่างไม่มีเยื่อใยแล้วอำนาจอธิปไตยทางเศรษฐกิจทุนนิยมโลกอย่างหิวกระหาย นับตั้งแต่นั้นมา วิธีคิดในการพัฒนาได้เริ่มมีแนวโน้มที่ให้ความสำคัญกับ “ยุทธศาสตร์ของชาติในบริบทระหว่างประเทศ” (National Strategies in an International Context) ตามที่ปรากฏเป็นชื่อรองของหนังสือที่ บีเนอฟเฟลด์และก๊อดฟรีเป็นบรรณาธิการ (Bienefeld & Godfrey, 1982)

บทสรุป

ทฤษฎีการสร้างความทันสมัยและทฤษฎีระบบโลกต่างก็เป็นทฤษฎีที่ครอบงำความรู้ด้านการพัฒนา เนื่องจากทั้งสองทฤษฎีนี้มีความเหมือนกันบางอย่างทั้ง ๆ ที่ในความเป็นจริงนั้นมีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด ทั้งสองทฤษฎีนี้ล้วนมาจากประสบการณ์ของยุโรปและได้ถูกสร้างขึ้นโดยปัญญาชนที่ได้รับการอัดฉีดความคิดทางการเมืองของยุโรป ด้วยเหตุนี้ ทั้งสองทฤษฎีนี้จึงมองจารีตประเพณีและวัฒนธรรมที่ไม่ใช่ตะวันตก (Non-western) ว่าไม่มีความสามารถที่จะทำให้เกิดการพัฒนาแบบทุนนิยมได้ ขณะที่ทิศทางการพัฒนาที่เอื้อต่อการพัฒนามีความสำคัญอย่างมากในสายตาของนักทฤษฎีการสร้าง ความทันสมัย แต่อุดมการณ์ของการพัฒนากลับมีความสำคัญมากกว่าสำหรับนักทฤษฎีระบบโลกในฐานะเป็นตัวกำหนดผลลัพธ์ของการพัฒนา ด้วยสาเหตุดังกล่าวนี้ สิ่งที่นักทฤษฎีการสร้างความทันสมัยมองว่าเป็นอุปสรรคขัดขวางการพัฒนาในแง่ของการไม่มีวัฒนธรรมที่เอื้อต่อทุนนิยมนั้น กลับถูกมองโดยนักทฤษฎีระบบโลกว่าเป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการพัฒนาการของสังคมนิยม ด้วยเหตุนี้ ทั้ง ๆ ที่ทั้งสองทฤษฎีนี้มองกระบวนการพัฒนาในลักษณะเดียวกันว่าทุก ๆ สังคมเคลื่อนตัวจากรูปแบบก่อนสมัยใหม่ไปสู่รูปแบบสมัยใหม่ แต่ทฤษฎีการสร้างความทันสมัยและทฤษฎีระบบโลกก็มีมุมมองที่แตกต่างกันมากในส่วนที่เกี่ยวกับสถานะที่เป็นเป้าหมายของการพัฒนา นักทฤษฎีการสร้างความทันสมัยมองประชาธิปไตยทุนนิยม (Capitalist Democracy) ว่าเป็นสถานะเป้าหมายของการพัฒนา แต่นักทฤษฎีระบบโลกกลับมองว่าสังคมนิยมจะต้องเข้ามาแทนที่ทุนนิยม

อย่างไรก็ดี ตั้งแต่คริสต์ทศวรรษ 1980 เป็นต้นมา ได้มีการบรรจบกันทางความคิดระหว่างทั้งสองทฤษฎีนี้โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับบทบาทของรัฐในการพัฒนา ในการยอมรับความสำคัญอย่างยิ่งของรัฐในการพัฒนา ทั้งสองทฤษฎีนี้จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนมุมมองจากการให้ความสำคัญกับปัจจัยทางเศรษฐกิจในฐานะเป็นตัวกำหนดการพัฒนามาเป็นการให้ความสำคัญกับการเมืองในการพัฒนาระดับชาติสำหรับทฤษฎีการสร้างความทันสมัยนั้น การสร้างความเข้มแข็งให้กับขีดความสามารถของรัฐในการกำหนดนโยบายได้อย่างมีประสิทธิภาพได้ถูกมองว่าเป็นทั้งตัวกำหนดและเป็นตัวถูกกำหนดโดยการเมือง ส่วนสำหรับทฤษฎีระบบโลกนั้น รัฐได้ถูกมองว่าเป็นทั้งสิ่งที่ถูกจำกัดโดยเศรษฐกิจโลก และมีความเป็นอิสระเชิงสัมพัทธ์ (Relative Autonomy) ในการใช้ความได้เปรียบของตนสำหรับการพัฒนาประเทศ การยอมรับร่วมกันดังกล่าวเกี่ยวกับความจำเป็นในการมี ‘รัฐที่เข้มแข็ง’ (Strong State) สำหรับการพัฒนาประเทศดังกล่าวนี้เองทำให้เกิดแนวคิดเกี่ยวกับ ‘รัฐที่มุ่งมั่นในการพัฒนา’ (Developmental State) ซึ่งนับตั้งแต่คริสต์ทศวรรษ 1980 เป็นต้นมา ได้ถูกมองว่าเป็นแนวคิดที่โดดเด่นมากในการนำมาใช้เป็นตัวแบบในการพัฒนาในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก (Leftwich, 1995; 1996; Patrick & Rosovsky 1976; Castells, 1992)

เอกสารอ้างอิง

- Almond, G. & B. Powell. (1966). *Comparative Politics: A Developmental Approach*. Boston : Little, Brown.
- Amin, S. (1976). *Unequal Development*. London : Frank Cass.
- Bernstein, H. & H. Nicholas. (1983). *Pessimism of the intellectual, pessimism of the will?: A response to Gunder Frank*, Development and Change 14 (October), 809-824.
- Bienefeld, M. & M. Godfrey (Eds). (1982). *The Struggle for Development: National Strategies in an International Context*. London : Wiley.
- Cardoso, F. H. (1973). Associated dependent development: Theoretical and practical implications. In A. Stepan (Ed.), *Authoritarian Brazil*. New Haven, CT : Yale University Press.
- Cardoso, F. H. (1977). The consumption of dependency theory in the United States, *Latin American Research Review*, 12(3), 7-24.
- Cardoso, F. H. & E. Faletto. (1979). *Dependency and Development in Latin America*. trans. M.M. Urquidi. Berkeley, LA : University of California Press.
- Carnoy, M. (1984). *The State and Political Theory*. Princeton, NJ : Princeton University Press.
- Castells, M. (1992). Four Asian tigers with a dragon head: A comparative analysis of the state, economy and society in the Asian Pacific rim. In R. P. Applebaum & J.

- Henderson (Eds), *States and Development in the Asian Pacific Rim*. London : Sage Publications.
- Deyo, F. (Ed). (1987). *The Political Economy of the New Asian Industrialism*. Ithaca, NY : Cornell University Press.
- Evans, P. (1979). *Dependent Development: The Alliance of Multinational, State and Local Capital*. Princeton, NJ : Princeton University Press.
- Frank, A. G. (1969). *Capitalism and Underdevelopment in Latin America*. New York : Monthly Review Press.
- Goulet, D. (1992). Development: Creator and destroyer of values. *World Development*, 20(3), 467-475.
- Haggard, S. (1990). *Pathways from the Periphery: The Politics of Growth in the Newly Industrialising Countries*. Ithaca, NY : Cornell University Press.
- Harrison, D. (1988). *The Sociology of Modernisation and Development*. London : Routledge.
- Huntington, S. P. (1968). *Political Order in Changing Societies*. New Haven, CT: Yale University Press.
- Huntington, S. P. (1987). The goals of development. In M. Weiner & S.P. Huntington (Eds), *Understanding Political Development*. Boston : Little, Brown.
- Leftwich, A. (1995). Bringing politics back in: Towards a model of the developmental state. *Journal of Development Studies*, 31, 400-427.
- Leftwich, A. (1996). Two cheers for democracy and the developmental state. In A. Leftwich (Ed.), *Democracy and Development*. Cambridge: Polity Press.
- Lerner, D. (1958). *The Passing of Traditional Society*. London : Macmillan.
- Lipset, S. M. (1959). Some social requisites of democracy: Economic development and political legitimacy, *American Political Science Review* , 53, 69-105.
- McClelland, D. (1961). *The Achieving Society*. Princeton, NJ : Van Nostrand.
- Myrdal, G. (1968). *Asian Drama: An Inquiry into the Poverty of Nations*. New York : Pantheon.
- Patrick H. T. & H. Rosovsky. (1976). *Asia's New Giant*. Washington, DC : Brookings Institution.
- Randall, V. & R. Theobald. (1998). *Political Change and Underdevelopment: A Critical Introduction to Third World Politics*. Basingstoke : Macmillan.,
- Rostow, W. W. (1960). *The Stages of Economic Growth: A Non-Communist Manifesto*. Cambridge : Cambridge University Press.

- Rudolph, L. & S. Rudolph. (1967). *The Modernity of Tradition: Political Development in India*. Chicago : Chicago University Press.
- So, A. Y. (1990). *Social Change and Development: Modernisation, Dependency, and World-System Theories*. Newbury Park, London, New Delhi : Sage Publications.
- Wallerstein, I. (1979). The rise and future demise of the world capitalist system: Concepts for comparative analysis. In I. Wallerstein, *The Capitalist World Economy*. Cambridge: Cambridge University Press.